

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19)

Socialdepartementets dnr: S2016/01918/FST

Sammanfattning

DEL II Kartläggningen

Statens kulturråd (Kulturrådet) avstår från att lämna synpunkter på förslagen som rör de kartlagda områdena i Del II. Kulturrådet anser att utredningen borde fått i uppdrag att utreda konsekvenserna för alla politik- och rättsområden om FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) skulle bli lag.

DEL III Inkorporering av barnkonventionen

Kulturrådet avstyrker förslaget att inkorporera barnkonventionen som direkt gällande lag eftersom myndigheten anser att det idag saknas analyser av vilka konsekvenser lagförslaget får inom olika politik- och rättsområden. Det går inte heller att bortse från de starka argument som tidigare framförts mot en inkorporering. Frågan om hur t.ex. artikel 31 i barnkonventionen om barnets rätt till kultur ska tolkas och vad rätten till kultur omfattas av behöver analyseras på ett nationellt plan, företrädesvis inom utredningsväsendet. Det kommer annars att bli svårt för lokala och regionala myndigheter att tillämpa bestämmelsen. Detta kan få till följd att inkorporeringen får motsatt effekt jämfört med den önskade.

Kulturrådet är däremot mycket positiv till fortsatt transformering och information, utbildning och samordning kring barnets rättigheter och barnkonventionen mellan olika aktörer på olika nivåer i samhället.

Kulturrådet har därutöver följande synpunkter.

1. Det bör finnas en så kallad central myndighet även på kulturpolitikens område. Kulturrådet är beredd att ta sig an ett sådant uppdrag.

2. Kulturrådet åtar sig att ansvara för utbildningsinsatser gällande barnets rättigheter riktade mot kultursektorn.
3. Regeringen bör överväga att förlänga kunskapslyftet från tre år till exempelvis fem år för att få till stånd ett mer långsiktigt och strategiskt arbete.
4. Frågan bör utredas om hur barns behov av information och individuellt stöd kan tillgodoses inom t.ex. BRIS eller Rädda Barnen, istället för genom s.k. barnrättighetsbyråer som än så länge bara finns i Stockholm. Exempelvis Rädda Barnen har både lokalföreningar i de flesta kommuner i Sverige och mycket goda kunskaper om barnets rättigheter.
5. Kulturrådet avstyrker förslaget om ändring i förvaltningslagen eftersom konsekvenserna av förslaget och hur bestämmelsen är tänkt att tillämpas behöver utredas ytterligare.

DEL IV Ikraftträdande och övergångsbestämmelser, konsekvensanalys och författningskommentarer

Om regeringen går vidare med lagförslaget och berörda myndigheter får i uppdrag att utreda konsekvenserna av förslaget anser Kulturrådet att ikraftträdandet av den nya lagen bör skjutas fram. Kulturrådet föreslår att lagen träder i kraft i samband med att kunskapslyftet avslutas.

För det fall Kulturrådet blir en av de centrala myndigheterna behöver Kulturrådet extra medel för genomförandet av kunskapslyftet och för den utredning som behöver göras i samband med inkorporeringen.

I övrigt har Kulturrådet inga synpunkter i denna del.

Kulturrådets utgångspunkter

Kulturrådet är en förvaltningsmyndighet under Kulturdepartementet som har till uppgift att, med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, verka för kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag och genom andra främjande åtgärder. För att uppnå målen ska kulturpolitiken bland annat särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Artikel 31 om barnets rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt deltagande i det kulturella och konstnärliga livet är tillsammans med konventionens fyra grundprinciper de artiklar som ligger närmast Kulturrådets verksamhet. Även artikel 17 om att staterna ska uppmuntra produktion och spridning av barnböcker är relevant. Det är dock viktigt att poängtera att rättigheterna i

konventionen ska tolkas i förhållande till varandra och utifrån ett helhetsperspektiv.

För att arbetet ska bedrivas målinriktat och långsiktigt har Kulturrådet beslutat om en barn- och ungdomsstrategi. Den innebär bland annat att Kulturrådet ska integrera ett barnperspektiv i hela sin verksamhet och samarbeta med andra aktörer som kan bidra till att barn och unga får tillgång till kultur. Ett av målen i strategin är att minst 30 procent av de verksamheter och projekt som stöds av Kulturrådet ska ha barn och unga upp till 18 år som målgrupp. År 2015 låg andelen på 51 procent.

Kulturrådet är sammankallande för myndighetsnätverket ”Barns rätt till kultur” där ett tiotal myndigheter ingår.¹

Kulturrådet arbetar för att öka barns och ungas möjligheter att ta del av konst och kultur och att få skapa tillsammans med yrkesutövande konstnärer inom olika konstområden. I detta arbete har Kulturrådet konstaterat att möjligheterna är olika, beroende på bland annat bostadsort och socioekonomiska faktorer. Rätten till kultur gäller även asylsökande barn och andra utsatta barn, t.ex. barn inom institutionsvården. Kulturrådet anser att det finns anledning att särskilt värna barnets rättigheter till kultur för nyanlända barn som ännu inte har tillägnat sig det svenska språket och för barn med funktionsnedsättningar.

Kulturrådet vill understryka att myndighetens viktiga arbete med barns rätt till kultur har genomförts trots att barnkonventionen inte har varit lag.

Utredningens förslag

Kulturrådet har valt att framför allt kommentera de förslag och bedömningar som är relevanta för Kulturrådets verksamhet. Synpunkterna följer betänkandets egen disposition. Avsnitten nedan motsvarar därför avsnitten i betänkandet.

5.5.2 Våra förslag

I betänkandet anges följande: ”Det handlar också om att man lyfter fram vikten av att bestämmelserna ska tillämpas även i fall då det inte är fråga om ett ärende som specifikt rör ett visst barn. Principerna gäller även i fråga om

---

¹ Allmänna arvsfonden, Filminstitutet, Statens kulturråd, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens medieråd, Musikverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för kulturanalys, Riksteatern, Riksutställningar och Statens skolverk. Även Barnombudsmannen kommer att vara representerad fr.o.m. november 2016.

barn i allmänhet eller grupper av barn som kan beröras av ett visst myndighetsbeslut. Det betyder också att alla myndigheter i alla ärenden där barn berörs ska redovisa hur barns bästa beaktats, hur barn har fått komma till tals och hur barns åsikter beaktats i förhållande till barns ålder och mognad." Det anges vidare att " Ärenden kan emellertid röra barn även mer generellt, i allmänhet i samhället eller t.ex. en viss grupp av barn eller barn i ett visst område. Därvid ska barnets bästa särskilt beaktas."

För Kulturrådets del innebär detta att myndigheten i sin bidragsgivning i ärenden som rör barnkultur ska redovisa hur barns bästa beaktats, hur barn har fått komma till tals och hur barns åsikter beaktats i förhållande till barns ålder och mognad. Det hade vara intressant om utredningen närmare exemplifierat hur detta skulle gå till i praktiken inom exempelvis Kulturrådets verksamhet.

Kulturrådet avstyrker förslaget om ändring i förvaltningslagen eftersom konsekvenserna av förslaget och hur bestämmelsen är tänkt att tillämpas behöver utredas ytterligare.

6.3.2 Möjlighet att kunna utkräva rättigheterna

Förslaget om centrala myndigheter

Kulturrådet tillstyrker förslaget att statliga myndigheter som är centrala för att säkerställa barnets rättigheter får i uppdrag att vidta åtgärder för att göra den egna myndighetens verksamhet eller den verksamhet myndigheten ansvarar för känd, tillgänglig och anpassad för barn.

Med hänsyn tagen till barnets rätt till kultur enligt barnkonventionen är det förvånande att ingen kulturmyndighet är nämnd i detta avsnitt. Vi anser att detta är en brist. Kulturrådet vill därför understryka vikten av att regeringen utser en central myndighet även på kulturpolitikens område och att regeringen bör överväga att ge Kulturrådet ett sådant uppdrag. Kulturrådet är beredd att ta sig an en sådan uppgift.

Kulturrådet delar utredningens bedömning att regeringen bör utreda om Barnombudsmannen bör ges möjlighet att föra talan för enskilda i de fall frågan är av särskild betydelse för rättstillämpningen eller på annat sätt är av särskilt intresse för genomförandet av barnkonventionen. Kulturrådet utgår ifrån att Barnombudsmannen i ett sådant arbete begär in expertutlåtanden från berörd myndighet, t.ex. från Kulturrådet när det gäller kulturområdet.

6.3.3 Administrativa och andra åtgärder

Förslaget om ett kunskapslyft

Kulturrådet bedömer att det finns ett stort behov av att öka kunskapen i samhället om barnkonventionen. Kulturrådet tillstyrker därför förslaget att regeringen ska genomföra ett kunskapslyft för att höja kompetensen om barnkonventionen, de fakultativa protokoll som Sverige har tillträtt och barnets rättigheter bland olika yrkesgrupper som arbetar i statliga och kommunala myndigheter. Kulturrådet anser att regeringen bör överväga att förlänga kunskapslyftet från tre år till exempelvis fem år för att få till stånd ett mer långsiktigt och strategiskt arbete.

Kulturrådet instämmer i att kunskapslyftet även bör omfatta förtroendevalda i stat, kommun och landsting. Kulturrådet instämmer vidare i att insatserna bör syfta till att ge kunskap och kompetens om vad barnkonventionen och ett barnrättsperspektiv innebär i praktiken, i förhållande till den egna verksamheten. Det bör även, precis som utredningen föreslår, ingå att sprida kunskap om metoder för att lyssna på och samtala med barn samt vad barnets bästa som ett tillvägagångssätt innebär. Kulturrådet vill här lyfta fram barndomssociologins betydelse för att fånga och förstå barnets röst. Syftet bör även vara, precis som utredningen föreslår, att bidra till kunskaps- och erfarenhetsutbyte och till att skapa en samsyn kring tolkningen av barnets rättigheter utifrån barnrättskommitténs allmänna kommentarer.

Kulturrådet tillstyrker att Barnombudsmannen får i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser och bidra till spridning och användning av metoder för att stärka barnrättsperspektivet i myndigheters rättstillämpning. Kulturrådet vill poängtera vikten av att Barnombudsmannen genomför utbildningsinsatserna i samråd och samverkan med universitet och högskolor där det pågår viktig och relevant forskning (Linköping, Lund, Stockholm, Uppsala, Örebro).

Kulturrådet åtar sig att ansvara för utbildningsinsatser gällande barnets rättigheter riktade mot kultursektorn, då Kulturrådet har en mångårig erfarenhet av att arbeta med barnkonventionen som grund och att sprida kunskap om detta inom ramen för sin verksamhet. Utbildningsinsatserna kan vara riktade mot olika yrkesgrupper och förtroendevalda inom stat, kommun eller landsting och bör utformas och genomföras i samverkan med landsting, kommuner och övriga kulturmyndigheter. Vid eventuell utbildning av skolpersonal bör utbildningen utarbetas och genomföras tillsammans med Skolverket. Även här bör kapaciteten och kompetensen hos högskolor och universitet utnyttjas.

Ändamålsenlig kompetens på centrala myndigheter

Kulturrådet tillstyrker förslaget att statliga myndigheter som är centrala för genomförandet av barnets rättigheter enligt barnkonventionen får i uppdrag att inom sina respektive verksamheter säkerställa att det finns ändamålsenlig kompetens om dessa rättigheter och om barnets utveckling och behov. Kulturrådet tillstyrker att myndigheterna ska återrapportera vilka åtgärder som vidtagits för att uppnå detta mål.

Frågan om barnrättighetsbyråer

Kulturrådet anser att frågan bör utredas om hur barns behov av information och individuellt stöd kan tillgodoses inom t.ex. BRIS eller Rädda Barnen, istället för genom s.k. barnrättighetsbyråer som än så länge bara finns i Stockholm. Rädda Barnen har t.ex. både lokalföreningar i de flesta kommuner i Sverige och mycket goda kunskaper om barnets rättigheter.

7.5 Vårt förslag till inkorporering av barnkonventionen

Kulturrådet avstyrker förslaget att inkorporera barnkonventionen som direkt gällande lag eftersom myndigheten anser att det idag saknas analyser av vilka konsekvenser lagförslaget får inom olika politik- och rättsområden. Det går inte heller att bortse från de starka argument som tidigare framförts mot en inkorporering. Frågan om hur t.ex. artikel 31 i barnkonventionen om barnets rätt till kultur ska tolkas och vad rätten till kultur omfattas av behöver analyseras på ett nationellt plan. Det kommer annars att bli svårt för lokala och regionala myndigheter att tillämpa bestämmelsen. Detta kan få till följd att inkorporeringen får motsatt effekt jämfört med den önskade.

Utredaren lägger ansvaret på respektive myndighet att utreda konsekvenserna av inkorporeringen. De centrala myndigheterna ska ”diskutera vilka utmaningar och frågor man kan komma att ställas inför” och ”Ger diskussionerna vid handen att det finns ett lagstiftningsbehov ska detta påtalas och föras vidare till Regeringskansliet”. Ett sådant arbete kan komma att bli omfattande inom vissa områden och kommer att kräva extra resurser. Kulturrådet anser att det är lämpligare att sådan beredning sker inom utredningsväsendet.

Bestämmelser om barn och kultur*Bibliotekslagen*

Av 9 § bibliotekslagen (2013:801) framgår att folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras

språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

Kultur i skolan

De bestämmelser som i övrigt finns idag finns när det gäller barn och kultur finns inom skolans område. Skolans uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande handlar både om att se till att alla elever får kännedom om samhällets kulturutbud och om att använda estetiska uttrycksätt och skapande arbetssätt som en del av undervisningen. Nedan följer utdrag ur skollagen (2010:800), läroplaner och kursplaner som visar på detta uppdrag.

Skolbibliotek

Enligt 2 kap. 36 § skollagen ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Förskolan

I förskolans uppdrag ingår att såväl utveckla barns förmågor och barns eget kulturskapande som att överföra ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Förskolan ska ge barn möjlighet att få bekanta sig med det lokala kulturlivet.²

Grundskolan

Grundskolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud. Skolans mål är att varje elev har inblick i närsamhället och dess kulturliv. Alla som arbetar i skolan ska verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv. Genom undervisningen i ämnet bild ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur där film, foto, design, konst, arkitektur och miljöer ingår. Undervisningen i ämnet musik syftar till att eleverna utvecklar kunskaper som gör det möjligt att delta i musikaliska sammanhang, både genom att själva musicera och genom att lyssna till musik. Undervisningen i ämnet slöjd syftar till att eleverna utvecklar kunskaper i olika hantverk och förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer. Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.³

---

² Läroplan för förskolan, Lpfö 98

³ Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr 11

Gymnasieskolan

I många av gymnasieskolans ämnen ska förtrogenhet med Sveriges kultur och historia samt det svenska språket befastas genom undervisningen. Det är skolans ansvar att varje elev efter ett nationellt program i gymnasieskolan kan söka sig till saklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje. Eleven ska kunna hämta stimulans ur kulturella upplevelser och utveckla känsla för estetiska värden. Personalen ska i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess kulturliv.⁴

Ytterligare överväganden behövs

Kulturrådet är som tidigare framgått mycket positiv till fortsatt transformering och information, utbildning och samordning kring barnets rättigheter och barnkonventionen mellan olika aktörer på olika nivåer i samhället.

Förhoppningsvis kommer barnets rättigheter i och med lagförslaget att få en mer framskjuten plats i den offentliga debatten. Samhällets olika aktörer kommer att behöva diskutera sitt förhållningssätt till barn och utarbeta eller se över sina egna strategier och handlingsplaner. Inom kultursektorn som inte tidigare omfattas av någon lagreglering blir det viktigt att konkretisera på vilket sätt barnets rätt till kultur ska uppfyllas i den egna verksamheten.

Kulturrådet har sett att barns möjligheter att ta del av och att påverka kulturutbudet skiljer sig åt, trots att det handlar om barns rättigheter enligt barnkonventionen. Barnfattigdom, socioekonomiska förhållanden, funktionsnedsättningar och bostadsort är några faktorer som påverkar. Förskolan, skolan, kulturskolan, skapande skola och sociala nätverk kan dock utjämna skillnaderna. Inom en kommun finns det inbyggda intressekonflikter när det gäller tillgången till kultur och möjligheter att sysselsätta sig med kulturella aktiviteter på fritiden. Barns intressen och kommunens ekonomiska intressen skiljer sig åt. I sådana fall är barns möjligheter att påverka innan beslut fattas väsentligt.

7.9 En översyn av översättningen av barnkonventionen

Kulturrådet tillstyrker förslaget att en översyn görs av den svenska översättningen av konventionen eftersom utredningen redan har konstaterat vissa brister i den.

---

⁴ Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011

7.10.2 Uppdrag till centrala myndigheter att förbereda sig inför situationer som kan uppkomma när barnkonventionen blir lag

Kulturrådet tillstyrker förslaget att vissa centrala myndigheter får i uppdrag i sitt regleringsbrev att, utifrån respektive myndighets uppdrag och verksamhet, ”diskutera vilka utmaningar och frågor man kan komma att ställas inför”, vid en inkorporering. Även om inte lagen inkorporeras skulle ett sådant uppdrag vara betydelsefullt för att medvetandegöra myndigheterna och övriga samhället om barnet som en rättighetsbärare. Som tidigare nämnts är Kulturrådet beredd att ta sig an uppgiften att vara en av dessa. Det är därför naturligt att Kulturrådet även får ett sådant uppdrag som nämns här. Kulturrådet menar dock att det inte kommer att räcka med diskussioner utan att Kulturrådet behöver göra en utredning där lagens konsekvenser för kulturområdet nog analyseras. Kulturrådet anser dock att det är lämpligare att en sådan beredning sker inom utredningsväsendet.

8 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Om regeringen går vidare med lagförslaget och berörda myndigheter får i uppdrag att utreda konsekvenserna av förslaget anser Kulturrådet att ikraftträdandet av den nya lagen bör skjutas fram. Kulturrådet föreslår att lagen träder i kraft i samband med att kunskapslyftet avslutas.

9.2 Ekonomiska konsekvenser

Kulturrådet bedömer att myndigheten kommer att få ökade kostnader för kunskapslyftet och för den utredning som Kulturrådet behöver göra i egenskap av central myndighet.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Staffan Forssell efter föredragning av juristen Eva Röyter. I beredningen har handläggarna Nardin Crisbi och Tua Stenström deltagit. I den slutliga handläggningen har även enhetscheferna Lotta Brilioth Biörnstad och Magnus Boström deltagit.

På Kulturrådets vägnar

Staffan Forssell

Eva Röyter